

SEZAI KARAKOÇ'UN ŞİİR POETİKASINDA ÇOCUK HALLERİ

Hüseyin YAŞAR*

ÖZET

Sezai Karakoç, modern Türk şiirinin en önemli şairlerindedir. Toplumun üzerindeki karamsar atmosferi dağıtmak için iç dinamikleri harekete geçirmeyi önemser. Bu bağlamda Karakoç, geleneği ve dinsel öğeleri önceler. Şiire ve yaşama dinsel bir perspektifle bakar. Gelenek, geçmiş ve din bir imge kaynağı olarak şiire büyük bir potansiyel oluşturur. Bu potansiyeli imge sağanağına dönüştüren şair, çocukluğu bu çerçevede değerlendirir. Toplum adına konuşan şair, çocuktan beklenti çetelesini oldukça yüksek tutar.

Bu çalışma Sezai Karakoç şiirinde çocukluğu ve ilişkilendirildiği kavramları irdelemek amacıyla yazılmıştır. Birinci bölümde çocuk ile diriliş arasında bağlantı kurulmuştur. Şairde, "çocuk" diriliş eri olarak tasarlanmıştır. Karakoç, çocuğu, Diriliş projesinin önemli sacayaklarından biri olarak görür ve diriliş eri olarak tanımlar. Çocuğun hem ahlaksal hem de bilimsel anlamda iyi yetiştirilmesi gerektiğini duyumsatır. Öz annenin çocuğun ruhsal ve bedensel gelişmesinde önemini vurgulayan Karakoç, Avrupalı eğitimdeki anneyi ikinci plana atma anlayışını şiddetle kınar. İkinci bölümde çocuğun tarihi şahsiyetlerde işlenişini ele alınmıştır. Çocukluğu imgeleştirmek için gül, şarap, menekşe gibi divan edebiyatının unsurlarından yararlanan Karakoç, Hz. İsa, Hz. Musa gibi dinsel değerleri yazınsal söyleme katar. Şair, bütün bu değerlerin işleyişini çocukla ilişkilendirir. Çocuktan aldığı güçle geleceğe büyük bir ümit besler. Genelde insanlığın özeldiği ise Müslüman coğrafyasının başına gelen felaketlerden ve fırtınalardan o kurtaracaktır. Üçüncü bölümde ise saflığın sembolü olan çocuğun masumiyet biçimiyle yansımaları ele alınmıştır. Çocuk, yontuldukça çocuklaşan insanlığın özü olarak tasarlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, Diriliş, İdeal Çocuk, Hızır, Kasaba Çocuğu.

IN SEZAI KARAKOÇ'S POETRY REFLECTION OF CHILD

ABSTRACT

Sezai Karakoç is one of the most important poets in the Turkish poem. He takes care the community to mobilize of the internal dynamics of the gloomy atmosphere to disperse. In this context, Karakoç searches tradition and religious items. He takes care poem and life within boundary of religious perspective. Tradition, history, and religion as the source of an image creates a huge potential to poetry. The poet who can manage convert this potential to downpour image,

* Yrd. Doç. Dr. Siirt Üniversitesi Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl., El-mek: yeniedebiyatcimiz34@gmail.com

evaluates childhood in this context. The poet who speaks on behalf of society, holds very high expectation from child.

This study is aimed to examine the concepts associated with childhood in Sezai Karakoç's poems. In the first part, the connection is established between the child and the resurrection. Karakoç thinks that child is the value of resurrection. Poet counts the 'child' as a one of the most important trivet of the Resurrection project. He defines the child as value of the resurrection. According to Sezai Karakoç the child should be grown good sense and moral as well as scientific. Karakoç emphasizes mental and physical development of the child's on the core mother and strongly criticise that mother should be held in the second plan in the European education. In the second part of this report processing of historical figures of child are discussed. To make the childhood as image adds rose, wine, violet elements which are in divan literature, such as benefits and adds religious values such as the Prophet Moses and Prophet Jesus. The poet associates all of these values around the "child". Sezai Karakoç has a huge hope about the future thanks to "child". The child will rescue humanity in general meaning and in particular meaning disasters and storms that befell the Muslim world. In the third part, the innocence of the child is discussed that is a symbol of purity. The child was designed the essence of the humanity when child to chip.

Key Words: Sezai Karakoç, Resurrection, Child ideal, Hızır, Town's Child.

GİRİŞ

Çocuk ve çocukluk anıları Tanzimat ile başlayan Modern Türk şiirinde işlenen başlıca temalardandır. Rezaizade Mahmut Ekrem, (1847-1914) oğlu Nijad'ın ölümü üzerine *Ah Nijad* isimli şiirini yazar. Çocuğun ölümünden duyulan üzüntünün yalın bir biçimde aktarıldığı şiirde, tabiat öğelerinin de şiire içkinleştirildiği görülür. Şiir bu özelliğiyle Victor Hugo'nun, (1802-1885) kızının ölümü ardından kaleme aldığı *Demain, dès l'aube...* (1956) şiirini çağrıştırır. Ekrem, *Tefekkür* yapıtında oğlu Nejad'ın çocukluğunu (Tanpınar, 2003: 481) *Nejad-Ekrem* yapıtında da oğluna dair hatıraları anlatır.

Türk edebiyatında çocukların önemini kavrayan ve onu yazınsal yapıtların konusu yapan şairlerin başında Tevfik Fikret (1867-1915) gelir. Fikret, çocukluğu bilinçli bir şekilde yazınlaştıran şimdiki kadar ihmal edilmişliklerine dikkat çeker. Bu bağlamda çocuk eğitiminin gerekliliğini birçok şiirinde duyumsatır. Özellikle *Şermin* adlı yapıtı eğitsel çocuk şiirlerini içermesi bakımından önemlidir. Bu eserde ideal çocuk biçimlenir. Buna göre ideal çocuğun mesleki yeterliliği olmalıdır. Bunun için gerekli bütün kuramsal ve pratik bilgilerle donatılmalıdır.

II. Meşrutiyet'ten sonra kaleme aldığı şiir verimlerinin yer aldığı *Haluk'un Defteri* yapıtında oğlu Haluk'a seslenerek ona şimdiki kadar hiçbir çocuğun karşılaşmayacağı misyon yükler. Haluk'u evrensel değerler çerçevesinde ülkenin yeniden canlanması ve gelişmesi için çalışmaya çağırır. Haluk'a biçilen misyonun satır aralarında şairin dünya görüşü şekillenir.

Turkish Studies

Sait Faik Abasıyanık'ta (1906-1954) da çocukluk önemli temalardandır. Çocukluğun dünyasını öykülerinde başarılı bir şekilde yansıtan Abasıyanık, (Uyguner, 2002: 26) şiirlerini topladığı *Şimdi Sevişme Vakti* adlı tek şiir kitabında da çocukluk duygusu egemendir. "Nerde çocukların yaz geceleri, kaba samanların içinde/Keloğlan hikâyelerini anlattıkları/Üstü örtülü kuyruğu uzun/Şehirde Bulganyalı Ahmet Ustanın kenarlarını süslediği öküz arabası" (Abasıyanık, 1986: 38) dizelerinde olduğu gibi çocukluk günlerine özlem duyan şair- öykücünün çocukları genelde çalışan, köylü ve yoksulluğun pençesinde kıvranan çocuklardır. Çocuğun bu durumu *Aynalı Çeşme* (Abasıyanık, 1986: 73) şiirinde enternasyonal bir özellik kazanarak Kalküta'da lacivert saçlı çocuk, Grenoble'da maviş olur, bazen Napoli'de balık satar bazen de Pire'de üzüm çalar.

Sezai Karakoç, Tanzimat, özellikle Servet-i Fünun edebiyatıyla şiirimize giren "çocuk" kavramını asıl yönleriyle ve farklı bir bakış açısıyla şiirin özüne yerleştirir. Çağa has bakış açısıyla anne imgesi gibi çocukluğu da önemli oranda şiirlerinde işler. Hemen hemen her şiirinde çocukluk motifini bulmak mümkündür. Bunda çocukluğu insanın önemli dönemi olarak görmenin yanında kendi çocukluğunu tam olarak yaşamamanın da etkisine bağlamak yerinde olur. *Yapı Aralıkları* şiirinde, *Ben erginliği çocukluğumda yaşadım* dizesiyle bu dönemi doyuya yaşamamanın iç sıkıntısını dile getirerek çocukları, yaşlarına göre hareket etmeleri konusunda uyarır: *Çocuklar gözünüzü açın/Gün gelip iş işten geçer/Çember çevirmeyi unutmayın/Yapı aralıklarından bakmayı da* (Gün Doğmadan: 106). Şairin bu dizeleri çocuğun çocukluğunu oyunlarla doyuya geçirmesi bağlamında değerlendirmek gerekir. Oyun, neşeli vakit geçirmesine ve içindeki enerji potansiyelini doğru yere kanalize etmesine yardımcı olduğu gibi çocuğu toplumsal yaşantıya da hazırlar: "Oyunlar, her şeyden önce toplum hayatı ile ilgili egzersizlerdir; çocuğa, sosyal duygusunu tatmin etme ve gerçekleştirme imkanını verirler. Oyundan ve oynamaktan kaçan çocuklar, büyük bir olasılıkla hayata iyi uyamamışlardır." (Adler, 2012: 82).

Karakoç, çocuğu olmamasına ve çocukluğunu bir çocuk safiyetiyle geçirmemesine karşın çocukluk dönemini yaratıcı imgelerle işleme oldukça başarılıdır. Karataş, bu yönüyle Karakoç'u Türk şiirinin tek şairi olarak niteler. (1998: 318). Kendini *Güneyli çocuk* (Gün Doğmadan: 44) olarak tanımlayan Karakoç, çoğu zaman çocukluk yıllarına dönmekte ve o yılları tatlı tablolar halinde bize sunmaktadır. *Hızır Kırk Saat* şiirinde

"Çocukken çok gözledim Samanyolularını
Yaz akreplerinin bile bakamadan edemedikleri samanyollarını
Kaç kez yedim doğu sabahlarının
Yaz aylarında çatlattığı narlarını narlarını"

(Gün Doğmadan: 187).

Dizeleriyle bütün doğu çocuklarının yaz aylarında yaşadıklarını şiirin içine içkinleştirir. *Çocukluğumuz* adlı şiirinde de annesinden öğrendiği ilk kelimededen tutun babasının kış gecelerinde Hz. Ali cenklerini anlatırken yaşadığı heyecanı bir öykü atmosferinde aktarır. Küçüklüğüne dair tabloların yoğunlaştığı *Gül Muştusu* yapıtında "*Develer çölde neyse geceleri/Ben de öyle saklarım anılarımda o ülkeyi*" (Gün Doğmadan: 374) diyerek söz konusu yılların unutulamayacağını bildirir. Karakoç, bir başka dizesinde de "Bir kere elime aldım mı çocukluğumu" (Gün Doğmadan: 150) söz konusu yıllara ait hatıraların bol olduğunu duyumsatır. Karakoç, çocukluğunun ve evrensel değerler çerçevesinde ideal çocuk imgesini ortaya çıkarır.

Turkish Studies

1- Diriliş'in Çocuğu veya İdeal Çocuk

Sezai Karakoç'un gelecek projesinin özeti olan “*Diriliş*” tasavvurunda “*çocuk*” en önemli sacayaklarından biridir. Karakoç, çocukluğu salt bir dönemden ibaret görmemekte ona önemli bir misyon yüklemektedir. Çocuk, vasat biri olmanın ötesinde ‘ideal’ olmalıdır. Çocuğu “*geleceğin kahramanı*” olarak tanımlayan şair, bu yönüyle Tevfik Fikret’in şiirlerindeki çocukluk imgesiyle benzeşmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi Fikret, çocuğu ülkenin içinde bulunduğu çıkmazdan kurtarmakla görevlendirir. Burada çocuğun en önemli rehberi bilimdir. Çocuk salt bilimin ışığında ülkeyi kurtarmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle Karakoç’tan ayrılmaktadır. Batı tandanslı bir bilimin ışığında ilerleyen çocuğun manevi yönü ihmal edilir. Fikret’in çocuk tasavvurunda gelenek ve dinsel unsurlar ikinci plana atılmakta hatta ötelenmektedir.

Karakoç’un ‘ideal çocuk tasavvuru’ sadece bilimi rehber edinen Tevfik Fikret’in çocuk tasavvurundan farklılaşır. Karakoç’un ideal çocuğunda dinsel öğretiler ve ahlaksal değerler öncelenmektedir. Karakoç, teknolojiyi ve bilimsel değerleri önemsemekle beraber çocuğun dinsel öğretilerden habersiz yetişmesini kabullenemez. Şiir verimlerini kaleme aldığı yıllarda geleneğin ve dinsel değerlerin hem siyasi erk hem de yazınsal çevrelerce görmezden gelinmesi, onu bu anlayın vurgulanmasına götürmüş olabilir.

Geleceğin alınyazısını çocuğa bağlayan Karakoç, *Diriliş*’i gerçekleştirmeye, ancak bu “*İdeal Çocuk*”ların muktedir olacaklarını düşünür. Çocuk, saflığın, temizliğin ve masumiyetin timsali olduğu için Karakoç’un şiirlerinde “*diriliş*”i gerçekleştirecek insan nevi olarak ortaya çıkar. Diriliş’in çocuklarını “inci gibi çocuklar”, “seher çocukları” ve “güneylü çocuk” gibi sıfatlarla niteler. Karakoç, dirilişin çocuğu için sınırları kaldırır ve evrensel doğru yol alır. Sezai Karakoç, ideal çocuğa yüklediği mesuliyeti *Gül Mustusu* adlı yapıtında yer alan *İnsanlığın Alınyazısı Bir Çocuk* adlı yazısında şöyle tasarlar: “O çocuğu bekliyoruz. Dünyayı değiştirecek, yenileyecek meşhur kelimeyle söyleyelim, diriltecek çocuğu. O çocuğu ki, görüntüye değil, öze, dışa değil, içe baksın. O çocuğu ki, ön planı değil, arka planı görsün. O çocuğu ki, reklâm ve propaganda edilenleri değil, edilmeyenleri bilsin.” (2008: 11). Şair, çocuğun verilen bilgi ile yetinmeyen araştıran, arka planı sorgulayan, tarihin şifrelerini çözen kişiler olmasını arzularak yüksek beklentiler içerisine girer. Bu beklentiler, medeniyet tasavvurundaki ideal çocuğa zemin hazırlar. Şairin çizdiği çocukta bilgi kaynaklı önderlik ve delikanlılık hali var. Şair, çocuktan hem kendisi için hem de ayrı bir gelecek düşünemeyeceği toplum için etkin mücadele beklemektedir. Karakoç, önderler yetiştirebilen toplumlar, onlar üzerinden “ortak bilinç” geliştirip, bunları güçlü, somut amaçlara dönüştürerek buldukları toplumlarda etkili olabilme düşüncesini duyumsatır. Aynı yazıda şair, çocuktan beklentilerini daha da netleştirir. Çocuğun, kuzey ve batı rüzgarlarını kılıcıyla ikiye böleceğini, selleri ve çığları omuzlarıyla durduracağını öne sürer.

Şair, çocuktan beklentilerini “biz” zamirini kullanarak dillendirir. Şiirini ‘biz’ üzerine temellendirir. Toplumsal bir dil kullanır. Şiirin merkezinde biz ve toplum vardır. Belirleyici olan toplumsal anlamda yoğun bir hayat vurgusudur. Karakoç’un bu tutumu, Mustafa Günay’ın Ataol Behramoğlu’nun şiirinin dili bağlamında yaptığı değerlendirmeleri çağırıştır. Günay, bir yazısında Behramoğlu şiirinin bireysel diline vurgu yapar: “Behramoğlu, daha çok bireyin yaşadıklarına odaklanır, hayata ve her şeye birey açısından bakar, bireyin yaşantılarını betimler” (2012: 23). Günay, ayrıca Behramoğlu’nun bireyin tekilliğinden hareketle yaşam üstüne düşünceler geliştirdiğini savunur. Karakoç ise bilinçli bir biçimde ‘biz’ kavramlaştırmasına gider. Zira “*Benlik Pürüzü*” adlı yazısında “ben”li konuşmayı benliğin tezahürü bağlamında değerlendirir ve her türlü ‘ben’liği sorunsallaştırır. Şairin yazınsal söyleminden belirginleştiğine göre egosu güçlü olanlar sürekli ‘ben’i önceler. Ben’i önceleyenleri ise ulvi emeller ve hakikat için bir sorun olarak görür. Bu bağlamda “(Ben) çekirdeği kırılmadıkça, ruhumuz hakikat sırrını boy atmasına elverişli bir ortam haline gelemez” (Karakoç, 2008: 46) diyen şair, aynı sayfada da *diriliş erinin kendini*

toplumda, toplumu da hakikatin gerçekleşmesinde gördüğünü belirterek diriliş kişisi ile toplumu aynı potada eritir.

Kudüs'ü aşacak haberi, Roma'yı sarsacak haberi, İsa'da ağlanacak haberi, Çocuklarda yankılanacak (Gün Doğmadan: 349) ve anlam bulacaktır. “Çocuk benim ülkemdir” (Gün Doğmadan: 208) diyerek çocuğa ümit bağlar. Tüm mevsimlerin bu ülkede olacağını varsayar, tabii ki Karakoç, en çok da bahar mevsimini ummaktadır. Ana karnı ise *geleceğin belgesidir*. Nitekim şairin ülkesi olan çocuk, anne karnında ete, kemiğe bürünür.

Yeni bir diriliş ile tüm çocuklar karanlıktan kurtulur. Dirilişin çocuğu, İslam coğrafyasını tekrar ele alacaktır. Şair dirilişin çocuğuna hitap ederken:

Diriliş beşiği ışığa çıkan o çocuğun yüzü
Gerilen tel Şam ve Buhara arasına
Semerkand ve Bosna arasına
Tekrar sil bütün levhayı
(Gün Doğmadan: 504).

Mısralarıyla diriliş çocuğundan beklentisini belirtir. Karakoç'un çıkış noktası İslam coğrafyasıdır. Buradan dünyaya açılarak dirilişi gerçekleştirecektir. Şair, çocuk imgesinin yazımsal söylemini bu çerçevede yapılandırır.

İpin Ucunu Kaçıran İnsanlar şiirinde bir çocuğun gözlemlerine ve saptamalarına yer verir. Çocuk ailede bir değişim yaşandığını görür ve olumsuzluğa yorar:

Biri annem demişti annem
Bana ekmek vermezdi farelere verirdi
Bir adam(bu babasıydı) her gün gelirdi bize
Niçin bilmem hergün gelirdi
(Gün Doğmadan: 101).

Ebubekir Eroğlu, söz konusu şiirin bütününde çocuğun etrafı koklayarak anlamaya çalıştığını savunarak şu önemli saptamayı yapar: “Çocuk-anne imgesi, bireyselliğin dışına taşarak, toplumsal değişimin (bunda da çocuğu en çok etkileyen aile değişiminin) birer tanıtlayıcısı olmuştur” (1981: 29).

Karakoç'un “*Ötesini Söylemeyeceğim*” şiirinde yer alan çocukta ahlaksal değerler ön plandadır. Doğu ve Batı'nın bir mücadelesini sergileyen şiirde şair, *Bay Yabancı*'nın karşısına on yaşında bir çocuğu konumlandırır. Bay Yabancı ile Batı ve onun değerleri kastedilmektedir. Bu çocuk, Batı'nın modernizmine, ahlaki yozlaşmışlığına karşın, Doğu'nun saflığını, geleneğini öne çıkarır:

Sizin matmazel bir ölse siz onu bir daha göremezsiniz
Hâlbuki bizim ölülerimizi teyzem görüyor
Onlarla konuşuyor onlara ekmek veriyor
Onlar ekmek yiyor anladın mı Bay Yabancı
Matmazel bir ölse ona kimse ekmek vermez
(Gün Doğmadan: 46).

Turkish Studies

Diclehan, Karakoç şiiri için yaptığı “Çocukluk duygularını”nı “çocuk imajı” ile işlemeye çalışır. Ona göre çocuğun dünyaya bakışı soyut bir bakıştır ve an az şartlandırılmıştır” (1980: 52) saptaması bu dizelerdeki çocuk bakışını çağrıştırmaktadır. Şiirde Doğu-Batı çekişmesinin önemli ve kadim sorunsalını çocuk masumiyeti ve saflığı çerçevesinde aktarılır. Çocuk, Bay Yabancı’ya saf bakış açısıyla seslenerek Batı’nın yaşadığı çıkmazı bildirir. Batı’nın kadını ile Doğu’nun annesini karşılaştırırken, Bay yabancınn kendi eşini aldattığını görür ve *Ötesini söylemeyeceğim* diyerek Bay yabancıya, sadece öptüğü sahneyi anımsatır. Çocuk:

Annem böyle konuşmak ayıptır dedi
Annem o kadına şeytan diyor
(Gün Doğmadan: 48).

diyerek, bay yabancı ile sorununun inanç kaynaklı olduğunu duyumsatır. Anne, çocuğunu dünyaya getirmekle yetinmez. Çocuğun ahlaksal değerlerin çerçevesini de çizmiştir. Ona en güzel ahlaki vermiştir. Çocuk anneden aldığı ahlaksal değerleri özümsemiştir. Çocuk yaşta idrak yeteneği gelişmiştir. Yaşının üstünde bir olgunluk sergileyerek Batı’nın kadının fiziksel güzelliği üzerinden kuracağı tuzaklara düşmeyecek kadar donanımlıdır. Bu çocuk modernitenin, teknolojinin karşısında olmamakla beraber zahirle aldanmaz:

Kabul ediyorum sizinki bizimkinden daha güzel
Ama bizimki sizinkinden daha efendi daha utangaç
(Gün Doğmadan: 48).

Bu dizelerde şair, çocuğa taşıyacağı misyonun üzerinde görev yüklediği söylenebilir. Çocuğu aşan bir ciddiyetin ötesinde felsefi bir söylem vardır. Bu dizelerin yanında bir başka şiirde geçen *Çocuk dediğin bir eksik yanı olmalı/Ki ilerde vakit kalsın iyiliğe* (Gün Doğmadan: 106) dizelerinde çocuğun çocukluğunu yaşamasını arzulamaktadır. İki şiirdeki çocuk imgesi birbiriyle çelişmektedir.

Diriliş’te ideal çocuğun en büyük yardımcısı anne’dir. Çocuk, kuşkusuz ideal bir anneden dünyaya gelmelidir. Çocuğun üstün bir anneden doğması şairin rüyasıdır. Karakoç, üstün bir çocuğun da “*bir çocuk büyüyor üstün bir memede*” ifadesiyle ancak, ideal annede gerçekleşeceğini duyumsatır. (Gün Doğmadan: 328). Şair, anneden dolayı çocuğa umut bağlıyor. Bütün şiirlerine egemen olan gelecekte emin olma anlayışı burada da vardır. Dursun Karataş, söz konusu anlayışın Karakoç’u İkinci Yenicilerden ayırdığını vurgular: “Karakoç, hemen hemen birlikte çıkış yaptığı İkinci Yeni şairleri gibi moda düşüncelere (mesela karamsarlık, sıkıntı, bunalım vb. gibi), fazla itibar etmez. Çünkü bunlar madde ile görünen dünya ile ilgili duygulardır” (1998: 309).

Şairin *Ayinler* adlı şiir kitabında yer alan çocuk ve anne terimleri, gerçek anlamını yitirerek sembol olarak kullanılır.

Yandı rahibin zünnarı sarıldığı veli cübbesinde
Ve çocuk öz annesinin süt ve memesinde
Görmektedir gerçekleştiğini düşlediği âlemin
(Gün Doğmadan:511)

Yukarıdaki dizede olduğu gibi çocuğun yaşamda başarılı olması için en güvenli yer annesi ve onun kucağıdır. Çocuk ancak burada düşlediği dünyayı yakalayabilir. Şair bu ve yukarıdaki dizelerde biri tıbbi diğeri sosyolojik iki gerçeği yazınsal söyleme katar. Birincisi anne sütüdür. Çocuğun ilk altı ayda sadece anne sütüyle beslenmesi dinsel gerçeği tıbben de onaylanmaktadır. Söz konusu aylarda anne sütünden başka besinin alınmaması özellikle vurgulanmaktadır. Yazınsal

Turkish Studies

söyleme katılan bir başka gerçek de öz annenin çocuğun yaşamındaki vazgeçilmez önemidir. Anne, çocuğu madden beslediği gibi çocuğun manevi dünyası için gerekli sevgi ve şefkati besler. Buna göre çocuk ancak öz annesinin kucağında sağlam bir birey olur ve kendini güvende hisseder. Çocuk buradan aldığı güvenle farklı atmosferlerin düşünüyü kurabilir. Sezai Karakoç “öz annesinin süt ve memesi” söz öbeğiyle modernizmin çocuk yetiştirme anlayışını da şiirsel söyleme taşımak ister. Modern yaşam denilen batılı yaşam tarzında kadının iş yaşamına atılmasıyla anne sütünün çocuk için birincil besin olmaktan düşmesi ve çocuğun anne kucağının dışında öz anne sevgisinden uzak bakıcı tarafından veya kreş gibi ortamlarında yetiştirilmesini sorunsallaştırır. Buna göre bakıcılar annenin, kreşler de aile ortamını yaşatan evin sıcaklığını çocuğa yaşatamaz.

Anneye kutsallık veren şair, anneyi “*diriliş neslinin*” ülkesi, çocuğu ise bu ülkenin bir ferdi olarak görür. Şairin ideal çocukla ilgili dizelerinde dinsel bir söylem egemendir. Annenin ninnisinde bile çocuk için “*Tanrı Armağanı*”, “*Yüzüne nur saçmış Kur'an*” (Gün Doğmadan: 621) nitelemelerini kullanır.

Diriliş'in haberini duymak isteyen şair, gelecek olan habere kulak kabartır. Bu muştı *çocuklarda yankılanacaktır* (Gün Doğmadan: 349). Bir diğer ifadeyle bu, ahir zaman gençlerine yüklenen vazifedir. Bu *Tanrı Armağanı Kahraman Çocuklar*, Hz. Peygamber'in; ‘*selam olsun kardeşlerime*’ iltifatına mazhar olmuştur. Bu gelecek olan haberi, “*İslam'ın Dirilişi*” olarak görmek yanıltıcı olmaz.

Gül şarabından içtik sabahları
Namazın ta kendisi gül şarabı
Bir şarap oruçlarımızdır damıtanı
(Gün Doğmadan: 384).

Batı'nın sarhoş eden şarabına karşın bu *gül şarabı* bizim çocukları diri tutacaktır. *Geleceğin kahraman Çocukları* için güneş, doğmak için sabırsızlanır. Güneş, bu çocukları görebilmek için *yeniden doğmaya değer* olarak görmektedir. Nitekim güneş, bu çocukları görebilecektir. (Şiirler-VII, 23). Şair, güneşin her zamaninkinden daha bir sürurla doğacağını ve *Dirilişin* çocuklarının geleceğini ummaktadır. Bütün bunların gerçekleşmesi için öncesinde şartlar hazır olmalıdır:

Ashab-ı kehf gibi uyanır uyanmaz kente koştuğumuzda
Ülkümüzü iğde ve gül bahçelerine saçtığımızda

Bu şartlar gerçekleştiğinde şair, “*diriliş çocukları*”nın geldiğini sezer.

Kerpiç damların içinden
Yoksul kadınlar memesinden
Sen çıkıp geleceksin ey oğul
(Gün Doğmadan: 391).

Şiirde geçen *Yoksul kadınlar memesinden/Sen çıkıp geleceksin ey oğul* dizeleri şairin poetik işleyişine dair önemli ipuçları vermektedir. Karakoç, Tevfik Fikret'in “*Efendiler, Ramazan'dır... Mübarek akşamdır.../Zavallı tıfı sefalet, zavallı ömr-i tebah!/Efendiler, acıyın, ben garibim işte...*” (2005: 56) dizelerindeki gibi yoksul insanları acındırmaz. Fikret, çocuk şiirlerinde öksüzlüğü, sefaleti çağrıştıran sözcüklere yer vererek acıma duygusunu harekete geçirmeyi planlar. Fikret'in bu tutumu, çocuğu aşağılık kompleksine (inferiority complex) götüreceği zemini

oluşturabilir gerçeğini göz ardı etmektedir. Karakoç ise çocuğu acındırmaz. Yoksulluğu bir bahane gibi ileri sürerek bir kenara çekilmez. Ütopik tavra yakın bir tutumla yoksulluğu olumlar ve onu fırsata dönüştürerek dirilişi gerçekleştirmeyi duyumsatmaktadır.

Gül Muştusu'nda yer alan *Fecir Devleti* adlı şiirinde “Gelenler var biliyorum” diyerek Diriliş çocuğunun geleceğinden emindir. Yaşananları bir çocuğun oluşumuna benzeterek onları “*doku, et, kemik kazan*”mış halde görür ve bunların gittikçe belirginlik kazandığını fark eder. “*Güneşin ışığını taşı*”yan bu çocuklar İslam’ın sembol rengi olan “*gök yeşilini getiriyorlar*” ancak, bu duruma gelinceye dek birçok badireden geçilmiştir. (Gün Doğmadan: 421). Şairin, “*fecre doğru*” çağırdığı çocuklar bunlardır. Artık şair, mutludur, dünyaya yeniden gelmiş olur. “*Yeni doğmuş bir çocuk gibi*”dir. (Gün Doğmadan: 119).

Gün doğuyor her yer çiçek ve kar
Bütün çocuklar kurtuldu demektir
(Gün Doğmadan: 120).

Bir zamanlar dünyanın adalet terazisini elinde bulunduran Müslüman Doğu gidince şair, şaşkınlığını gizleyemez ve yine sembollerle şu şekilde ifade eder:

Nerde çocuklar gece yarısından sonra
Çıkıp samanyoluna bakan
Bakarak çocukluğu uzatmaya çalışan
İşleri güneşin doğuşunu yayınlamak
Bütün o çocuklar neredeler
(Gün Doğmadan: 99).

İşleri güneşin doğuşunu yayınlamak ve Samanyollarına bakmak olan bu çocukların genel özeliği saf ve kirlenmemiş olmalarıdır. “Çünkü çocuk imajında bir hürriyet sorunu, “saf hürlük sorunu” da gizlidir. İnsanın çözülmüş, saf hali çocukluk, Karakoç’un özellikle ilk şiirlerinde yoğun bir şekilde şiirin içeriğine/özüne katkıda bulunur”. (Karataş, 1998: 316). Şairin çocuğu doğa ile iç içe olduğu izlenimini uyandırır. Bu saptamadan hareketle şairin kentsel bir çocuktan ziyade taşra ve kasaba çocuklarını yeğlediği söylenebilir. Zira söz konusu doğa olaylarını ancak kasaba çocukları gözlemleyebilir. Çocukluğu bahçeli bir ortamda geçen Karakoç, *Kasaba* adlı yazısında taşrayı kişisel ve yazınsal gelişimde önemli bir ortam olarak görür: “Küçük şehir veya kasaba insanı keşfetmek, hatta edebi anlamda icat etmek için ideal bir birim, geometrideki altın ölçüdür” (2007: 64). *Hızır ile Kırk Saat* şiirinin *Bahçede uyuyan çocuğu* dizesiyle başlayan on dokuzuncu bölümünde kasaba yaşamında etkin olan kırlar, sürüler ve çayır lar çocuk imgesiyle beraber işlenir. Mutlu bir çocuk imgesinin belirginleştiği şiirde çocuk, sürüsünü büyük sürüye katacak ve kurtuluş gerçekleşecektir. Çocuğu en iyi anlatan şiirde *pastoral* bir atmosfer egemendir.

Sezai Karakoç, çocuğu bir an olsun boş bırakmak istemez. “*İstanbul’un Hazan Gazeli*” adlı şiirinde, çocuk muhatabıyla İstanbul’un önemli tarihsel ve dinsel mekanların izini sürer. Bu gezintiyle çocuğa görsel şölen yaşatan şair, saf ve henüz işlenmemiş çocuk zihnini adı geçen mekanların vereceği olumlu dinsel izlenimlerle doldurmak ister:

Ne yapacaksın plaj yerlerini
Gidelim Kâğıthane’ye Sadabat harabelerine

Şad etmek için Nedim’in ruhunu
Ağzımızı dayayalım kurumuş çeşmelerine

Turkish Studies

Sinemaya gidiyorum de annene
Cuma namazına gidelim onun yerine

Bakalım hayranlıkla Süleymaniye'ye
Sultanahmet kubbe ve minarelerine
(...)
İstanbul'un kaybolan geçmiş tarihini tabiatını
Son kez tadalım başlamadan ahiret seferine
(Gün Doğmadan: 618).

Karakoç, Türk şiirinin burçlarını yoklayarak kendi şiirine döner. Bu bağlamda Karakoç, kendinden önce gelenleri iyi bilmektedir. Bunlardan biri Nedim'dir. Karakoç, Nedim'in şiirine nazire yapar. Nedim, bir şiirinde:

İzn alup Cuma namazına deyü maderden
Bir gün uğurlıyalım çarh-ı sitem-perverden

Dolaşup İskele'ye doğru nihan yollardan
Gidelim serv-i revanım yürü Sa'd-abada
(Gölpınarlı, 1972: 356).

diyerek sevgilisini Sadabad denilen eğlence yerine çağırır. Karakoç, Nedim'in "İzn alup Cuma namazına deyü maderden/Bir gün uğurlıyalım çarh-ı sitem-perverden" dizelerini, *Sinemaya gidiyorum de annene/Cuma namazına gidelim onun yerine* şeklinde şiir bilincinde yeniden üretir. Karakoç, Nedim'in bu arkeolojik metnini yeniden yorumlayarak dinamik bir düzleme sokar. Şairin dini duyarlılığını belirleyen bu bendler bir telmih olarak değil yeniden yazma olarak değerlendirilmelidir. Karakoç, bir çocuğun şahsında İstanbul'un bir tablosunu sergiler.

Gelenekten ve dini değerlerden kopuşu iyi yakalayan Karakoç, çocuğa, *sinemaya gidiyorum de annene, Cuma namazına gidelim onun yerine* şeklinde seslenerek dönemin panoramasını sergiler. Muhsin Macit'in tespitleriyle Karakoç, İslami optikle halden geçmişe bakar. Nedim ise bütün hazlarıyla "an"ı yaşar. Nedim'in bahsettiği gezi ve eğlence yerleri Karakoç'un şiirinde birer kültürel kalıntı olarak girer. "Nedim, muhatabına 'izn alup Cuma namazına deyü maderden' derken, Karakoç 'sinemaya gidiyorum de annene' demektedir. Bu iki tavır da dönemlerinin toplumsal normlarına uygundur. Aynı zamanda söz konusu edilen Cuma namazı/sinema tercihleri kültür değişimleri sonucu ortaya çıkan tezatımızı da açıklayıcı niteliktedir." (Macit, 1996: 28).

Karakoç'un *Şad etmek için Nedim'in ruhunu* dizesinden hareketle şiirinin poetik olgunlaşmasında divan şairlerinin de etkisi olduğu savı ileri sürülebilir. Şairlerde sık sık rastlanan göndermede bulunma olgusu, şairin esin kaynağına dair bilgi vermektedir. Şairler, yazınsal okumalar sırasında beğendikleri veya doğrudan etkilendikleri yazarların isimlerini anarlar ya da yapıtlarına göndermede bulunurlar. Sol veya sosyalist tandanslı şairler, şiirlerinde daha çok Batılı ve Rus şairlere gönderme yaparlar. Türk şiirinin yaşayan bir başka şairi Atıf Behramoğlu da (1942-) bunlardan biridir. Sol kimliğiyle öne çıkan Behramoğlu, "Yeniden düşünüp bir sabah hayatı, aşkı, şiiri/Bir selam göndermek isterim Lermontov'a/Bir bakıma her şey 'boş ve aptalca' belki/Ama her şey korkunç anlamlı ve korkunç güzel bir bakıma..." (1983: 12) diyerek Rus şair Mihail Yuryeviç Lermontov'a (1814-1841) göndermede bulunur. Rusya'da özgürlükçü düşünceyi savunan Lermontov, Çarlık yönetimine karşı çıkışlarıyla bilinir.

Turkish Studies

Taha'nın kitabı adlı şiir kitabında şairin diriliş kahramanlarından Taha'yı yolundan vazgeçirmek için dünya nimetlerini sunan *soytarıya* karşın, *duvarın ötesinden bir yankı* gelir:

Bir yer var orada ipekten sedirler
Orada inci gibi çocuklar
Orada öbür tarafından eşyayı gösteren kızlar
İnsanlar uzanmış sonsuzluğa bakar
Altından ırmaklar akar
Orada yetmiş iki vakit var
Fakat her vakit de bahar bahar bahar

(Gün Doğmadan: 314).

İnsanın, çocuk yaşta gerekli dini bilgileri alması gerektiğini belirten şair, bir şiirinde bu dini bilgileri “*menekşe*” ile imgeler. *Bugün için*, çocukluğunda menekşelere dokunduğunu belirten şair, *Çocukluğumuzda menekşelere dokunmuştuk/ölüm ki en çok o menekşelerden korkar* (Gün Doğmadan: 322) ifadesiyle inançlı bir kişinin ölümden korkmayacağını, Mevlana'nın ifadesiyle bu kişi, ölümü bir *şeb-i aruz* olarak algılayacağını belirtir. Tasavvufi literatürde çiçekler arasında gerçek sufi olarak kabul edilen menekşe (Baş, 2010: 799) alçak gönüllülüğü ve uzun ömürlülüğü simgeler. Karakoç, burada çocuk ile menekşeyi aynı dizede kullanarak yeni bağdaştırmalar oluşturur. Çiçek imgelerini sıklıkla kullanan şair, çocukları tekrar diriltecek olanı “*gül şarabı*” olarak görerek yine çiçek motifini kullanır.

Karayılan şiirinde de çocuk saflığın ve karşılıksız sevginin sembolüdür. Şiirde okuyucunun karşısına olumsuz bir motif olarak çıkan ve hiçbir kutsalı olmayan “*Karayılan*” hayatın anlamından, yaratılışı gerçek manasıyla bilmekten uzaktır. Karakoç, “*Karayılan*”ın karşısına değerlerine bağlı, yaratılışın özünü kavramış ve bu yönde hayatını ikame eden “*Güneyli Çocuk*”u çıkarır. Karakoç’un *kendini bilen* ideal çocuğu, herkesi kurtuluş dairesine almak ister ve *Karayılan*’a “*Diriliş*”i haber verir:

Güneşin yeni doğduğunu sana haber veriyorum
Yağmurun hafifliğini toprağın ağırlığını
Ve bütün varlığımla karayılan seni çağırıyorum
Seni çağırıyorum parmaklarımdan süt içmeğe
Pamuğun ağırlığını yapan dağın hafifliğini
Sana haber veriyorum yeni doğduğunu güneşin
Ben güneyli çocuk arkadaşım ben güneyli çocuk

(Gün Doğmadan: 44).

Şiirin üç yerinde geçen *seni çağırıyorum parmaklarımdan süt içmeye* ifadesi, okuyucuyu farklı bir yöne yönlendirir. *Karayılan*’ın *zehrine* karşın, *Güneyli Çocuk*’un *panzehiri (süt)* vardır. “*Süt*”ü bir imge olarak kullanan şair, insanın yaratılış gerçeğini belirtmek ister ve *güneşin doğduğunu haber vererek Diriliş*’i muştular. Anneliğin ve kadınlığın bütün varlığını ve değerlerini özümseyen maddeden öte olan süt, imgeleşerek *Güneyli Çocuğun* doğallığıyla birleşen insani değerlerine dönüşür. Ezinçliğine rağmen isyan etmemiş ve insani değerleri gündeminden çıkarmamıştır. Hemen şunu eklem gerekir ki şiirin iki yerinde geçen *Ben güneyli çocuk arkadaşım ben güneyli çocuk* mısrasında bir aidiyet duygusu vardır. Bunu vurgularken aynı zamanda doğu çocuğunun yaşadığı ruhsal atmosfere dikkat çekmektedir. Bu ifade ile güneyli çocuğu, yaşadığı ezinçlik duygusundan kurtarıp özgüveni kazandırmayı hedefler.

Turkish Studies

2- Dinsel ve Tarihsel Şahsiyetlerde Çocuk İmgesi

Sezai Karakoç, şiirlerinin birçoğunda geçmişe uzanmakta, şiir anlayışının değiştiği bir ortamda gelenekle bağ kurmaya çalışmaktadır. Karakoç, geleneği yok sayılacak bir şekiller yığını olarak görmez. Onun için şiire gidecek yol, gelenekten geçer. O, geçmişini tanıyarak geleceğe yol alınabileceğini düşünerek geçmişle birlikte var olmak ister. Karakoç, “kökü mazide olan bir ati” olma düşüncesindedir. Karataş da “Geleneğin verili bilgisini dehasının engin potasından geçirerek ve yeniden şekillendirerek kendi düşünce kuramını temellendirmiştir” (2011: 52) diyerek Karakoç şiirinde geleneğin özel yerine işaret eder. Karakoç’taki çocuk imgesine bu çerçevede bakmak gerekir. Şairdeki çocuk imgesi dini ve tarihi duyarlılık çerçevesinde şekillenir.

Hızır’la Kırk Saat adlı şiirinde Karakoç, İslam geleneğinde, darda kalanların yardımına koşan Hızır ile yolculuğa çıkar. Bazen şairin bazen de Hızır’ın söz aldığı şiirde Kuran’daki kıssalar, geçmiş zaman tekrar işlenerek modern insanın içinde bulunduğu çıkmazlardan çözüm üretilmeye çalışılır. Geçmişin çağa uyarlanmasıdır. Hızır’ın zamana ve mekâna bağlı kalmaksızın var olması Karakoç’a geniş açılımlar sunar. Karataş, şairin Hızır’ı keşfetmesi rastlantısal olmadığını, Müslüman coğrafyasında Hızır’a yüklenen anlama bağlamaktadır: “Bu isme, İslam kültüründe sırrı ve semavî, oldukça mistik bir anlam yüklenmiştir. Oldukça renkli ve gizemli bir kişiliğe büründürülen Hızır, rivayete göre peygamber veya velidir. Ab-ı hayat’ı içip ölümsüzlüğe kavuşmuştur” (1998. 245). Karakoç’un, medeniyet anlayışına uygun olan, bir ayağı geçmişte sıkı sıkıya bağlı, bir ayağı da gelecekte olan bu zatı ele alması orijinal bir karardır.

Çocuk imgesine değişik perspektiflerle bakan şair, Hızır’ın çocukluğunu gözler önüne serdiği şiirinde, Hızır’ın dilinde yaşamı şu şekildedir:

Öldükten sonra insan nasıl dirilecekse
Ölmeden ben öyle dirildim
Kaç eleğimsağma altından geçtim
Çocukken çok gözledim samanyollarını
(Gün Doğmadan: 187).

“*Hızır’la Kırk Saat*” adlı şiir kitabında Hızır, geleceğin çocukları için şehrin ışıklarını artırarak, bin yıl sonra gelecek olan çocuklara zemin hazırlamak ister. (Gün Doğmadan: 175). Son dizelerde olduğu gibi “şair hayaller (imgeler) aracılığıyla Hızır’ı ne denli geniş bir kültür, uzak zaman ve mekanda kuşatmaya çalışırsa çalışsın, her defasında kendisinin şimdisine ve dünyasına döner” (Lekesiz, 2012: 13). Hızır, bir kültürel görüngüdür, asıl olan ise bugünü okumaya çalışmaktır.

Geçmişle bağlarını sıkı tutan bir medeniyet hayali kuran şair, şiirlerinde sıklıkla tarihi, dini karakterleri işler. Çağdaş bir epope olarak nitelendirilebilen *Hızır’la Kırk Saat*’te Hızır, peygamberlerin kıssalarını işler ve birçok dinsel kişiliği ve olguyu çocuk imgesiyle beraber şiire taşır. Hz. İsa, Hz. Musa, Hz. Muhammed gibi dinsel, Leyla ile Mecnun gibi geleneksel kişiler, bunlardan bir kaçıdır. Karakoç, “Yerli düşünce ve geleneğin ruhunu, İslam medeniyetinin bütününe yöneltilen bir bakıştan, bir cehtten çıkarır” (Narlı, 2002: 48). Hızır, bu kıssaların ve geçmiş değerlerin bu güne canlı bir şekilde taşınmasında bir köprü görevi görür. Peygamberler, insanın en saf hali olan çocuk kişilikleriyle dizelere yansıtılmışlardır. Şair, dinsel geçmiş ile bağları kopmuş günümüz toplumuna örnek modeller tasarlama amacındadır.

2.1. Hz. İsa

Diriliş temini işleyişte Karakoç, çocuğu ideal olarak sunarken dini karakterlerden Hz. İsa’ya yakın bir ilgi duyar ve onun yaşadıklarını yazınsal söyleme katar. Şair, onun babasız

dünyaya gelişini ideal çocuk profilinde belirginleştirir. *Sen bir birsam halinde konuştuğunu sandın içindeki çocukla* (Gün Doğmadan: 195) ifadesi Hz. İsa'ya göndermede bulunur. Yenidoğan çocuğun konuşması yazınsal söylemin taşıyıcı ögesidir. Şiirin devamında ise şair, Hz. Meryem'e hitaben dünyaya getirdiği çocuğunun ne derece önemli biri olduğunu belirtir:

Doğmadan konuşmayı öğrenen insan geldi
O doğmadan seninle konuşan bir erdi
Uzun kıştan sonra gelen ilk gün ışığı gibi
(Gün Doğmadan: 195).

Hz. İsa, gecenin hâkimiyetine son veren ilk günün ışığına benzetilmiştir. İlk günün ışığı, uzun süren bir karanlık, sessizlik ve rehavetten sonra bütün canlıların üzerine doğarak yeniden yaşam bulmalarını sağlar. Güneş ışınları yapısı itibariyle kişide uyanma hormonunu salgırlar.

Hz. Meryem, çocuğunu babasız dünyaya getirdikten sonra ona iffetsizlik isnadında bulunanlar olur, bu iftiraya karşı kundaktaki çocuk konuşarak cevap verir. Çünkü Hz. Meryem'e doğum sonrası üç günlük bir oruç emredilir. O zaman orucun rükûnlarından biri de konuşmamaktır:

Üç gün yüce bir oruca borçlandırıldın
En çok konuşman gerektiği anda
(Gün Doğmadan: 196).

Yukarıdaki saptamalarda *çocuk* dirilişi gerçekleştirecek en önemli unsur olarak belirir. Hz. Meryem'i *Doğu* olarak görmek mümkündür. Hz. Meryem'in (*Doğu*), iffetsizlik isnat edenlerin (*Batı*) karalamalarına karşı düştüğü durumdan kundaktaki çocuk (*İdeal Çocuk*) cevap vererek annesini büyük bir müşkülден kurtarır. Batı'ya karşı durabilecek bir Doğu'nun dirilişinin zorluğunu gayet iyi bilen şair, Hz. İsa'yı bir imge olarak seçmesi tesadüf değildir.

Şair, "ölüm" temini işlediği bir şiirinde:

Akşam kente bir Meryem gibi girer
Bir çocuk kutsal bir çocuk doğurur gibi
(Gün Doğmadan: 132)

dizelerinde, Hz. İsa'nın doğumuna telmihte bulunur. Kimi şiirlerinde şair, isim vererek çocuğu belirtir. Nitekim "*babasız çocuk bebeği*" (Gün Doğmadan: 167) ifadesiyle Hz. İsa'yı imler. Yukarıdaki dizede akşam ile Meryem arasında ilişki kurarak *alışılmamış bağdaştırma* oluşturur. *Alışılmamış bağdaştırma* "yadırgatıcı, dilde kullanılmamış ve mantığa aykırı birleştirmelerde anlamsal özellikler ve ayırıcılar arasında uyuşum sağlanamayan" (Aksan, 1999: 151) birleştirmelerdir. Akşam tasarımı bununla daha canlanmakta, imge etkileyici biçimde ortaya çıkmaktadır. Soyut bir kavram olan akşam, Hz. Meryem'e benzetilmiş, ona yaklaştırılmış ve bir tür "somuta dönüştürme" gerçekleştirmiştir.

"*Fırtına*" adlı şiirde şair, *fırtınayı* materyalizme benzetir. Bu sert fırtınanın önünde ancak, *oruç, namaz, şehit gömleği* gibi dini değerlerin durabileceğini belirten Karakoç, bu özellikleri de Hz. İsa duruşu sergileyebilenlerin sağlayacağını açıkça belirtir. Şair, Hz. İsa'yı bir çocuk olarak algılaması, ona yüklediği saflık ve masumiyet anlamlarıyla bağlantılı olarak değerlendirmek gerekir. İsa peygamber, aşağıdaki ifadelerde şöyle geçer:

Turkish Studies

Bu fırtınanın önünde
 O çocuktan başkası duramaz
 O kabartacaktır toprağı
 Bir dağ kurarak ölümlerden
 Kuran sayfalarından inen
 Büyük melekler ordusu
 O gencin önünde arkasında
 Yürürler bu kadim fırtınaya doğru
 (Gün Doğmadan: 168).

Şairin, *O çocuk, O genç* dediği kişi Hz. İsa'dır. Zira bir önceki sayfada "Babasız çocuk bebeği" söz öbeğini kullanır. '*O gencin önünde arkasında*' ifadesiyle, Hz. İsa'nın ahir zamanda gelip ve bir ordu kuracağı, bu ordu ile batıla karşı savaşacağı anlayışını yazınsal söyleme katar. Karakoç'un bir başka yazısında da olumsuzlanan fırtınayı durduracak kişi çocuktur: "Fırtınaları ters yüz edecektir" (2008: 14).

Sezai Karakoç'un ideal insanı olan '*Taha*', doktorun (Batı) kendisini tedavi edeceğini ümit ettiği zamanı, Hz. Meryem'in, bir çocuk sezmeye başladığı an yaşadığı heyecana benzetir. Bir anne olan Meryem, Allah tarafından seçilmiş bir çocuğa gebe kalmanın heyecanını yaşar. Taha, tıpkı buna benzer bir heyecan yaşar. (Gün Doğmadan: 312).

2.2. Hz Muhammed

Şairin, ideal çocuğu çoğu zaman Hz. İsa olmakla beraber Karakoç, diğer tarihi ve dini kişilerden yararlanır. Karakoç'un *İdeal Çocuğu* karşımıza bazen Hz. Muhammed olarak çıkar. *O, babasız büyümüş*, annesini ise *görünüp kaybolan bir hayal gibi yitirmiştir*. Hz. Peygamber, hem yetim hem öksüz olarak hayatını sürdürmüştür. (Gün Doğmadan: 275). O, dünyada insanın başına gelebilecek en kötü durumu yaşar, ancak kendini en iyi şekilde yetiştirir ve üstleneceği davaya hazırlıklı olur. Şair, peygamberlerin çektikleri çileleri şiirlerinde sergileyerek insanlara dirilişin ne şekilde olacağını ve doğar doğmaz kendini problemlerin kucağında bulan, ancak bu sebeple öz değerlerinden kopmayan bu çocuklarla gerçekleştirebileceği savını şiirin geneline içkinleştirir. Her zorluğa göğüs geren diriliş insanı, çocukluk yıllarında ne tür zorluklarla karşılaşsalar da iradeleriyle yıkılmayacaklardır.

Şair, sadece, Hz. Peygamberin yetimliği, öksüzlüğü üzerinde durmaz. Onun diğer insanlardan bir insan olduğunu belirtir. *Çocukluğunda çobanlık eden* kişiyi yardıma çağırın şair, kurtuluşu da bu çocuktan beklemektedir. (Gün Doğmadan: 402).

Peygamber tarihine ilgi duyan şair, bunu şiirine yansıtır. Kimi kez bir sembol olarak, kimi kez ise bir motif olarak bunu işler. Son Peygamberin doğuşu, şair için dikkate değer motifler içerir. "*En Sevgili*" den ayı bölmesini isteyen müşriklere karşın şair, ayın neden bölünmesi gerektiğini belirtirken dönemin cahiliye alışkanlıklarına da üstü kapalı değinir:

Anne diyelim kardeş diyelim çocuk diyelim kadınlara
 Sıfır yüzdesinde tatalım faizi
 Gömmeyelim toprağa
 Varlığından utandığımız kızı
 (...)

Dönemin panoramasını çizen şair, Hz. Peygamberle beraber değişimi göstermek ister. Çünkü cahiliye Arap'ı kız çocuğunu diri diri toprağa gömmekten çekinmez, faizi bir kazanç kapısı

olarak görür, kan davalarını tüm şiddetiyle sürdürür. Hz. Muhammed ile başlayan değişimle “çocuk ve kız kardeş içerde” beraber otururlar, artık kız çocuğu ölümü bekler olmayacaktır. (Gün Doğmadan: 257).

Şiirin devamında peygamberin mucizelerine yer vererek aya hitaben şöyle der:

Babasız kalan çocuklar için
Ay bölün
Koyundan ayrılmış kuzular için
Baharda
Tanrı aşkına bölün
(Gün Doğmadan: 250).

Hızır, geçtiği yerlerdeki insan manzaralarını belirtirken ‘anne’ ve ‘çocuk’ kavramları üzerinden bunu ifade eder:

Ay bölündü bir kasabada
Yürüdük kaldırımlarda
Kitap okuduk ayışığında
Anneler son yemek izini yıkamada
Çocuklar gündüzün
Bıraktığını ararken ağaçlarda
(Gün Doğmadan: 253)

Hızır, Hz. Peygamberin, ayı ikiye bölmesi hadisesine gönderme yapar ve bu olaydan sonra insanların yeni bir güne başladığını belirtir. Nitekim *ayın parçalanışındaki sıcaklıkla durmuş meme, pörsük anne* yeniden bir canlılık kazanır. (Gün Doğmadan: 254). İnsanların öz değerlerini yitirdiklerini belirten Hızır, “*her çocuk ölümünde*” “*bizi ansıyacaktır*” (Gün Doğmadan: 213) diyerek insanların ancak başlarına bir felaket geldiğinde kendi gerçeğini hatırlayacağını belirtir. Anneler tarafından doğum esnasında bilineceklerini belirten Hızır, çocuğun çevresinde oluşan manevi ışığı yalnızca annelerin hissedebileceğini ve o ışığın manevi bir güç olduğunu sezmelerinin zor olmayacağını ifade eder. (Gün Doğmadan: 214).

Hızır, Hz. Amine’nin, çocuğuna gebe kalmasını ifade ederken, Hz. Meryem’e fısıldanan sırrı, Peygamber’in annesine de fısıldandığını söyler. Doğum anında anneye su getiren Hızır olur. (Gün Doğmadan: 267). Karakoç, “*Ses*” şiirinde, Cebrail’in, Hz. Peygamber’e ilk vahiyi getirdiği anı canlandırırken Hz. Peygamber bir çocuk gibi çizilir:

Dünyanın bir ucunda bir çocuk
Kitabın ak sayfasını çeviriyor
Bağın yeşil yaprakları arasında
Kimdir o çocuğa fısıldayan
(Gün Doğmadan: 405)

Şair, Hz. Muhammed ve Müslümanların Mekke’den Medine’ye olan hicretlerinde onları karşılayan halk için “*gök çiğinin tüveyçleri çocuklar*” nitelendirmesinde bulunur. (Gün Doğmadan: 284). Tüveyç, çiçeklerin üreme organlarının çevresinde türlü renkte yaprakçıklardan oluşan ve böcekleri çeken organdır. Çiçek tacı olarak da bilinir. Yeni bir yürüyüşün adımını atan bu çocuklar, yürüyüşleriyle yeri sarsar, göğü titretir ve yürek yumuşatan marşlarıyla gelenleri karşılarlar. Karakoç, çocuk-gül, çocuk-anne ve çocuk-peygamber arasında ilişkiler kurar.

Turkish Studies

Sen bir anne gibi tuttun ufukları
 Ve çocuklar gülle anne arasında
 Seninle güller arasında
 Tuhaf bir ışık bulup eridiler
 Çocuklar dağ hücrelerinde erdiler

(Gün Doğmadan: 430).

Çocuk, Karakoç poetikasının en önemli kurucu imgelerinden olan gül ve anne aynı zamanda gül ile son peygamber arasında manevi yönü güçlü bir konumda yer alır. Dinsel açıdan önemli öğeler olan bu imgelerin yaydığı ışıkla çocuklar erirler. Daha sonra saflığın ve özgürlüğün sembolü doğanın kucağında erenlerden olurlar. Ermek edimi erimekten sonra gelen bir üst aşama olarak tasarlanmıştır. Şair, 'ermek' edimiyle çocukları erken yaşta olgunlaşmalarını arzular. Karakoç, şiirde çocuk ile ışık arasında kurulan bağlantıyı bir düzyazısında da vurgular: "Muştı getiren. Işıkla gelen çocuk. Umut ışığını getiren çocuk" (2008: 11). Buradaki ışık aydınlatma aracı olarak kullanılan ışıktan ziyade manevi yönü güçlü nurani bir ışıktır.

Hızır ile Kırk Saat kitabının ilerleyen sayfalarında, "*seher çocukları*"nın şehri kuracak kişinin, son peygamber olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleceğin çocuklarına himmet edecek olan Hz. Muhammed'dir. Şair, *kalk ey/ örtülere bürünmüş peygamber* nidasıyla Hz. Peygambere seslenir ve kendisinden "*seher çocukları*" için talepte bulunur. Bilindiği gibi Hz. Peygambere ilk peygamberlik tebliğ edildiğinde, kendisi hemen eve gelerek sıtmalara tutulmuşçasına örtülere bürünmüştür. Bunu bilen şair, bu sıtmayla peygamberin *tüm tifoları, vebaları, cüzamı* iyi edeceğini; *Harran'ı, İskenderiye'yi* dirilteceğini; *İsa'nın, Musa'nın, İbrahim'in, Safa ve Merve'nin, Hacer-i Esved'in, cennetlerden çağlayan Nil'in, Fırat'ın, Dicle'nin hakkını* tekrar geri vereceğini ifade eder. *Ve Hz. Muhammed, seher çocuklarının tek kentini kuracaktır.* (Gün Doğmadan: 276). Karakoç, fikirleriyle, şiirleriyle bu tek kente, bu değirmene su taşımakta, çarkların dönebilmesini arzulamaktadır.

2.3. Hz. Musa

Hz. Musa, Hızır ile yaptığı gezide, bir çocuğu öldürmesi hadisesini şiire taşır. Hz. Musa, masum görünen bu çocuğun öldürülmesini yadırgar ve çocuğun neden öldürüldüğünü sorgular. Hızır ise Hz. Musa'nın aceleci olmaması gerektiğini belirterek olayın iç yüzünü de belirtir. Yaptıklarının kendisinden değil, tanrının merhameti dahilinde olduğunu duyumsatır:

Öldürmeseydim hiç acımadan
 Gözünün önünde o çocuğu
 Bütün suçsuz çocukların katili
 Firavunu boğar mıydı daha yeni kurumuş deniz

(Gün Doğmadan: 204)

Şekere alışmış akrebi öldürmezsen
 Şekerden zehir yapacaktır
 Çocukların için bunu iyi bil
 Bu öldürdüğüm çocuk için bir örnektir
 Her yaz bahçelerde binlerce akrep öldürülecektir
 Geziye çıkan çocuklar için
 Gün görmemiş menekşeler derilecektir

(Gün Doğmadan: 205)

Turkish Studies

Mısralarıyla şair, Hızır'ın Hz. Musa'ya vermiş olduğu cevaba şiirsel bir ifadeyle göndermede bulunur. Kitabın ilerleyen sayfalarında Hz. Musa'nın doğumu şiire taşınır. Bu çocuğun dünyaya gelmesi İsrailoğulları için bir talih olduğu belirtilir. *Yeni doğan İsrail, bunu bir uğur saydı.* (Gün Doğmadan: 238). Ancak Firavun için bu çocuk bir 'uğursuzluk'tur. Firavun, hayatını sona erdirecek olan kişinin bu çocuk olacağını kestirir. Zira Firavun ve halkı karakedinin görünmesini, gece yarısı Nil'de fosfordan bir timsahın inlemesi, Mısır çarşılarından geçen canlı bir Çinlinin çıldırması, şehrin horozlarının günboyu ötmeleri, Akdeniz'de bir geminin batmasını uğursuzluk sayar. Firavunun, tüm çocukları katletmesinden dolayı Hz. Musa'nın annesi, çocuğunu korumak için suya bırakır. Bu *suya bırakılmış çocuğu* Firavun'un eşi Asiye saraya getirerek onu evlatlık edinir. (Gün Doğmadan: 267).

Hızır, yoldaşı Hz. İlyas'a yardıma koşulacak yerleri sorarken İlyas'ı çocuk, doğuyu ise onun annesi olarak görür. "Güvercin"i ilkin "doğu"ya uçuracaklardır. Şair, bu yönüyle de "diriliş"i doğudan başlayacağını sezdirir. Tabi ki, burada doğuyu anneye benzetmesi şairin, ona verdiği anlamdan ötürüdür. Nitekim anne; merhametin, fedakârlığın sembolüdür.

2.4. Leyla İle Mecnun

Sezai Karakoç'un, gelenek ile modern olanı birleştirdiğini gösteren en tipik eseri "*Leyla ile Mecnun*" şiiridir. Bu uzun şiirinde şair, aktüel şartları da göz önünde bulundurarak bu tasavvuf hikâyesini yeniden yazar. Bu şekilde, kendi şiiri ile eski şiirdeki genel özü yoklamak ister. Karakoç, şiirinde ise ideal çocuk olarak Leyla ile Mecnun'u görmektedir. Şair, "*Köşe*" şiirinde Leyla'nın kimliğinde doğu-İslam geleneğiyle yoğrulan insanların prototipini yansıtır.

Leyla'yı götürüp Londra'nın ortasına bıraksam
Bir bülbül gibi yaşamasını değiştirmez çocuktur
Leyla diyorsam kesik yanaklarıyla
Üç köşeli dünyasıyla
Okuyla yayıyla yaylasıyla acımasıyla
Leyla diyorsam şu bizim gerçek Leyla
Biz seni işte böyle seviyoruz Leyla
O gitti bize ağlamak kaldı kala kala

(Gün Doğmadan: 56).

Şairin özlemini çektiği ideal insanı yansıtan bu mısralar, insanları, çocuk saflığı ve masumiyeti içerisinde arzu eder.

Leyla'nın doğumundan sonra annesinin yüzü birden bire aydınlanır. Mecnun için Leyla, her baharda doğan çocuklar ile beraber yeniden dünyaya gelmektedir. Çocuk Leyla'nın ilk konuştuğu gün "*annesinin yüzünde sonsuz gülümsemeler*" belirir. (Gün Doğmadan: 529).

Şair, "*doğum*" başlığı altında Mecnun'un doğumunu anlatır ve "*böyle doğdu çocuk*" ifadesiyle doğum kısmını bitirir. "*Günler*" başlığı altında, Leyla ve Mecnun'un *kabile ileri gelenlerinin çocukları gibi* okula gittiklerini görmekteyiz. "*Ve her çocuk tarafından tam ve kesinlikle bilinir*" çöl kurallarını öğrenirler. Şair, Leyla ile Mecnun'un aşklarının bilinenin aksine çocukluk döneminde başlamış olduğuna ihtimal vermez. "*gerçi o iklimlerde erken ergenleşir insan*" ifadesi, sıcak coğrafyanın insanının, diğer bölgelerin insanına nazaran daha erken ergenliğe adım attığı biyolojik gerçeğini de şiire taşır. (Gün Doğmadan: 536-537).

Ey gül sen bahar yağmuruna karışan
Diriliş şarabı olursun bize
Ölüp de dirilmiş çocuklar oluruz biz

Turkish Studies

Seni kana kana bahar bardaklarından içince
(Gün Doğmadan: 383).

Şarap *namazı* imgeler. Gelenekten azami ölçüde yararlandığı bilinen şair, divan şiirinde var olan sembolleri kullanmaktan geri durmaz. Bilindiği gibi divan şiirinde; *meyhane, şarap, saki, afyon, kadeh* ifadeleri gerçek anlamının dışına çıkılarak tasavvuf geleneğinde birer sembol olarak görünmektedir.

Dara düşenlerin yardımına koşan Hızır; *Kurban töreninde/Kaç çocuğu kaçırdım* (Gün Doğmadan: 184) ifadeleriyle aynı zamanda çocuk İsmail'e telmihte bulunur. Bilindiği gibi Hz. İsmail çocuk yaşta babası Hz. İbrahim tarafından Rabbine kurban edileceği sırada Allah tarafından gökten bir koyun indirilerek Hz. İsmail, kurban edilmez.

3- Çocuk-Anne Bütünlüğü ve Çocuk Masumiyeti

Anne, çocukla hayata farklı bir tutunma noktası yakalar. Çocuğa duyduğu sevgi ile yaşama bağlanma arzusu oluşturduğunu sezdirmektedir. Aynı şekilde çocuk da anne ile anlam kazanır. *Anneler ve Çocuklar* şiirinde annesi ölen çocuk ne yapağını bilmez, kuytu köşelere kaçar, annesi yoktur ki ağızındaki küçük lekeyi temizlesin.

Anne öldü mü çocuk
Bahçenin en yalnız köşesinde
Elinde siyah bir çubuk
Ağızında küçük bir leke

(Gün Doğmadan: 91).

Aynı şekilde çocuğunun ölümüyle annenin dünyası kararır. Dengesini kaybeder. Şiirde çocuk, anneyi huzura ve kurtuluşa götüren ve dengeyi sağlayıcı bir unsur olarak tasarlanmıştır.

Çocuk öldü mü güneş
Simsiyah görünür gözüne
Elinde bir ip nereye
Bilmez bağlayacağını anne

(Gün Doğmadan: 91)

İslam'ı (*anne*) özümseyen Müslüman dünyası (*Çocuk*), özlemini çektiği âlemine kavuşur. Bu âlemde batı (*rahip*), doğudan (*veli*) etkisini yitirir. Çocuk, temizliğin ve masumiyetin sembolüdür.

Bir balık görünce nasıl çırpırsa bir martı
Gün batınca nasıl çırpırsa
Boğulmuş bir kuş gibi
Bir deniz
Çocuğu ölünce öyle çırpır bir anne
Annesi ölünce bir çocuk öyle çırpır

(Gün Doğmadan: 222).

İfadeleri, annenin ve çocuğun birbirinden ayrılmaz parçalar olduğu vurgusunu yapar. Sadece anne karnında değil doğduktan sonra da çocuğu anneye bağlayan ruhsal bağlar vardır. Annesi ölen insanın, hayata bakışı değişir, adeta ölümü her an kendine gelecekmiş gibi yakın görür. Bir hazırlık yapmaya kendini mecbur hisseder.

Turkish Studies

Siz bir pastanede oturup kıyameti beklersiniz
 Annesinin ölümden önce tabutlaşan
 Karyolasının başı ucunda
 Bir yaz hafakanında
 İster istemez kendini
 Kıyamete alıştıran bir kızdan
 Daha becerikli misiniz

(Gün Doğmadan: 285).

Annesinin ölüm haberini alan çocuk, ölümü kendine daha yakın bulur.
 İnsan ölünceye kadar emen haber memesini
 Kurumuş çeşmelerden işiten anne sütünün sesini
 Ölüm bile gelir insana bir anne haberi gibi

(Gün Doğmadan: 447.)

Her insanın özünde çocukluğun varlığını şu mısralar özetler:
 Çocuklara açılan mavi kırmızı pencere anne
 Sen bu şehrin sokaklarından geç sonsuz pencerelere
 Bir insanı al onu çöz çöz çocuk olsun

(Gün Doğmadan: 129).

Şair, erkek çocuklar ile kız çocuklarının farklı muamele gördüklerini ve bunun toplumun eksik yanı olduğunu belirtmektedir. Erkek çocukların sınırsız özgürlüğüne karşın kız çocuklarının adeta eve hapsediklerini ifade eden Karakoç, *o gün gün ışığından mahrum bırakılmış* kız çocuklarını, ancak *anneleriyle parka çıkabildiklerini* belirtir. (Gün Doğmadan: 93). Çocukların hayatının en önemli yerine sahip olan anne, babaya sorulamayan, sorulması kendince utanılan sorulara muhatap olur, Anadolu insanın geleneğinde olan bu tutum, annenin, çocuklarının rehberliğini en başta vazife edinmesine yol açar. Çocuk karşılaştığı her sorun karşısında annesinin yardımına başvurur. Bir gök gürültüsüyle irkilen çocuk, bu sesin ne olduğunu annesine sorar, kendince de bir isim koyar bu sese:

Ve çocuk der anne bu bağırın
 Hayvanın adı ne
 Cevapsız bir sorudur bu
 Ama çocuk bir boğa gibi düşünür onu

(Gün Doğmadan: 156).

Şair, bazı şiirlerinde *“onların çocukları”*, *“bizim çocuklarımız”* ayrımını yapar. *“Güz Anıtı”* şiirinde şair, *Sabır kentini yakan, kendi çocuklarıdır, babasız bebek kümeleridir* (Gün Doğmadan: 84) ifadeleriyle, batının yozlaşmışlığını da belirtir. Şair, *“Kutsal At”* şiirinde ise, Cezayir’in atlarını o yörenin insanının kaderinden ayırmadan betimler. Şiirin devamında:

Gelir bizim çocuklar
 İnsan olduğu yerden atların
 Atların rengi geçer
 Sarı ayakkabılarına

(Gün Doğmadan: 84).

Turkish Studies

Osmanlının, birinci dünya harbinde kaybettiği topraklar arasında Cezayir de vardır. Fransa'nın eline geçen Cezayir'den çekilen "bizim çocuklar"ın ardından Cezayir'in çektiği zulmü şair, yine "at"lara yansıyan şekliyle anlatır. *Cezayir'de atların gördüğünü kimse görmemiştir.*

Sen ata bindin mi oğul
Atlar ayrı kişnerdi
Arafat dağına görmüş gibi
Göğe sıçratırlardı başlarını

Seni görmek için
Düğünlere koşardı kızlar
Niçin gittin o kara yere
Kendi ayağınla ciğerim

(Gün Doğmadan: 395-396).

SONUÇ

Sezai Karakoç şiiri dinsel değerler ve gelenekçi yaklaşım üzerinden şekillenir. Bu temel üzerine yeni bir dünya inşa etmek istemektedir. Yenedünyaya zemin hazırlayacak unsurlardan biri çocuktur. Çocuk ideal bir profilde olmalıdır. Çocuk, kaotik bir ruh haline sahip değildir. İnsanın ilk ve en katıksız halidir. Karakoç, bu gerçekten hareketle tasavvurundaki yeni dünyayı 'İdeal çocuğun' gerçekleştireceğine dair inancı tamdır. İdeal çocuğun başat özelliği dini değerlere duyarlı oluşudur. Zira Şair'de 'inanç bilgiyi yenmiştir'. Bu çocuk, Batılılaşmanın önüne geçecek bir reddiye olarak tasarlanmıştır. Bay Yabancı olarak şiire taşınan Batı'ya karşı konumunu saptamış ve onun değerlerini çocuksu söyleminde tartışmaya açmıştır.

Dinin ve geleneğin verili bilgisini kullanan şair, çocuk imgesini bu ekseninde temellendirmiştir. Kuran'daki olay ve olgulardan yararlanmış peygamberleri çocuk halleriyle şiire yansıtmıştır. Hem çocuğu hem de peygamberliği şiirselleştirmiştir. Böylelikle çocukluğu ulvi bir konuma yerleştiren şair, onu kendi ülkesi olarak düşünmüş ve ümit bağlamıştır. Başka şairler gibi kişinin en saf dönemini oluşturan çocukluğu acındırmamış onu büyüklerle eş tutmuştur. Çocuğu anneden ayrı düşünmemiş annenin ayrılmaz bir parçası olarak tasarlamıştır. Bu bağlamda, anne sütü ve öz anne ortamı ideal çocuğun yetişmesi için önemli unsur olarak yazınsal söyleme katmıştır.

KAYNAKÇA

- ABASIYANIK, Sait Faik (1986). Şimdi Sevişme Vakti, B. E. 13, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- ADLER, Alfred (2012). İnsan Tabiatını Tanıma, çev: Ayda Yörükan, Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları, 9. Baskı, İstanbul.
- AKSAN, Doğan (1999). Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Engin Yayınevi, Ankara.
- BAŞ, Münire Kevser. (2010). Sezai Karakoç Şiirinde Ölüm, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/1 Winter, 774-818.
- BEHRAMOĞLU, Ataol. (2012). Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var, Adam Yayınları, İstanbul.
- DİCLEHAN, Şakir. (1980). Sanat ve Düşünce Dünyasında Sezai Karakoç, Piran Yayınları, İstanbul.

- EROĞLU, Ebubekir. (1981). Sezai Karakoç'un Şiiri, Bürde Yayınları, İstanbul.
- GÖLPINARLI, Abdalbaki. (1972). Nedim Divanı, İnkilap ve Aka Kitabevi, İstanbul.
- GÜNAY, Mustafa. (2012). Bir Yaşama Ütopyası Olarak Şiir: Ataol Behramoğlu'nun Şiirinde Hayatın ve Şiirin Gerilimli İlişkileri, Varlık, Yıl: 79, Haziran, S. 1257, ss.23-26.
- KARAKOÇ Sezai. (2008). "Diriliş Muştusu", Diriliş Yay., İstanbul.
- KARAKOÇ Sezai. (2008). Edebiyat Yazıları II Dişimizin Zarı, Diriliş Yay., İstanbul.
- KARAKOÇ Sezai. (2012). Gün Doğmadan, 11. Baskı, Diriliş Yay., İstanbul
- KARATAŞ, Turan. (2011). Baktıkça Büyüyen Bir Şahsiyetin Yazıyla Çıkarılan Fotoğrafi..., Şair ve Düşünür Sezai Karakoç Sempozyumu, Bildiri Kitabı, 2. Baskı, Fatih Belediyesi, İstanbul.
- KARATAŞ, Turan (1998). Doğu'nun Yedinci Oğlu, Sezai Karakoç, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- LEKESİZ, Ömer (2012). Hızır ile Kırk Saat Şiirinde Kültürel İmgelerin İhyası ve İmhası, Dil ve Edebiyat, S. 41, s. 11-15, Mayıs, 2012, İstanbul.
- MACİT, Muhsin. (1996). **Gelenekten Geleceğe**, Akçağ Yay. Ankara.
- NARLI, Mehmet. (2002). Dini Duyarlıklı Şiir yahut Sezai Karakoç ve Diğerleri, Türk Edebiyatı, Eylül, S. 347, ss, 46-51.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi. (2003). 19. uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Kitabevi, İstanbul.
- TEVFİK Fikret. (2005), Rübabı Şikeste, Haz. Abdullah Uçman-Hasan Akay, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- UYGUNER, Muzaffer. (1983). Sait Faik Abasıyanık, TDK Yayınları, Ankara.